

לצה"ל היתה עדיפות עצומה בכוחות - אולם היא בוזבה בגלל התיכנון הכושל של הרמטכ"ל. משה דיין, והביצוע הכושל בשטח

הבידיון של אבו-עגילה

ביחסים כוחות שכאלה אמור צה"ל להתגבר, לדא קושי מיוחד, גם על צבא אירופי מעולה. מה גם שההיערכות המצרית הניחה בידינו חופש ניכר לתקוף את המערכים בזהירות, כך שבכל התנגשות נפרדת תהיה עדיפותנו הכמותית גדולה עוד יותר. אל כל אלה חבר גורם מכריע נוסף: בקידמת סיני יכלו כוחותינו לצפות לסיוע אווירי מירבי, בעוד המצרים יכלו ליהנות אך מעט, אם בכלל, ממטוסייהם, הממריאים מבסיסי התעלה. בסופו של דבר, תרם חיל-האוויר למיב-צבאית הקרקע לא פחות מחטיבות-היבשה — אם לא יותר מכולן יחד.

תוכנית ההתקפה של אוגדה 38, כפי שהוכנה מראש, לא הצטיינה בעודף מעוף או תנופה. לפיה, היה המערך נפרץ על-ידי התקפה משולבת של שתי חטיבות הח"ד — 4 מדרום, 10 ממזרח — כאשר חטיבה 7 בעתודה, ואחר-כך מגצלת את ההצלחה לכיוון צומת אבר-עגילה ומערב רבה. לוח-המגנים האיטי היה מוגרעתה העיקרית של תוכנית זו, וכן העובדה שלא מיצתה כהלכה את הפורטנציאל של השיריון, לא בהבקעה ולא בתדירה מוקדמת ככל האפשר לעומק סיני.

תנועות-נגד מצריות כמעט שלא הובאו בחשבון. הצורך מת אמור היה להיכבש רק כעבור שלוש יממות (ברי בנובמבר), אבל גודל-הטנקים הדיוויזיוני הופיע שם כבר בבוקרו של ה-31 באוקטובר, וחטיבת-השיריון המצרית (צח"מ 1), שנשלחה מן התעלה, היתה מגיעה למקום בצהרי אותו יום, אילמלא חיל-האוויר. הביצוע בפועל, כושל ככל שהיה, הביא לפחות להצבת חטיבה 7 בעודף המערך המצרי כבר בשחר היום השני (ה-31 באוקטובר). בכך נותק זוג-המגנע תיגבורו, וגם נוצרה אפשרות סבירה של הושטת סיוע לצנחנים.

בחינת התוכנית, כמו העובדה שכפועל שונתה באורח דראסטי כליכך זמלא קושי מוירי חד, מראה כי דאמיתו של דבר לא ידע איש מבין הנוגעים בדבר — כולל הרמטכ"ל משה

זוהי הכתבה הרביעית של הפרשן הצבאי בנימין עמידרו בסידרה שנועדה לחשוף את השורשים העמוקים יותר להתמוטטות מערכת התפיסות והמושגים של צה"ל ביום-הכיפורים. בתקדמה קבע עמידרו כי ה"מחדל" המפורסם של יום-הכיפורים מילא רק תפקיד קטן באסון שאירע באותו יום, וכי למעשה היו סיני בותיו עמוקות הרבה יותר: אי-הנכונות לחבתינ בכישלונות, מיסוד השגיאות שגרמו לכישלונות אלה, וקידוש תורות-לחימה פסולות ומוטעות לחלוטין, שהפכו לניכסי-צאן-ברזל.

כמו כל המאמרים החתומים ב"העולם הזה", משקף גם מאמר זה את דעתו הבלתי-מצונזרת של הכותב, והוא לבדו אחראי לה. "העולם הזה" יפרסם ברוצן דיעות סותרות, ברמה דומה, ומי מין את האישים המעורבים במאורעות המתוארים להגיב בצורה הולמת מעל עמודי עיתון זה.

מאת בנימין עמידרו

דה 38, או "כוח-המשימה המרכזי" (או "השני", או "ב"). סיפורו של משה דיין, "יומן מערכת סיני", מפרט בדיוק רב את כל סדר הכוחות של צה"ל בקדש. ניכר בו גם הכוח העיקרי-חטיבתי שפעל ברפיח, אוגדה 77. אבל אוגדה 38, או מפקדה — אשר פירסום צבאי אמריקאי טוען שהיה יהודה ואלאך (היום פרופסור אל"מ מילי) — אינם נזכרים אצל דיין אף ברמז.

אוגדה 38 היתה ריכוז הכוחות הגדול ביותר של קדש. נכללו בה חטיבות חי"ר מילואים, מס' 4 ומס' 10, וחטיבת השיריון הסדירה 7. במהלך הלחימה נוסף עליהן רובה של חטיבת-שיריון 37 (מילואים). מיסגרת ה"אוגדה" שבמילחמה זו הופיעה לראשונה בצה"ל, נחשבה חיונית, כאשר מופעלות בה מיספר חטיבות באותה משימה טאקטית. אחרת, אי-אפשר שעוצמתן הכוללת תנוצל כיאות. פעולתן העצמאית, בלא קשר ותלות הדוקים ומתואמים הדדית, תגרום תמיד תוצאות גרועות יותר.

אבל, למרות שפורמלית הופיעה ה"אוגדה" בקדש, הרי מקובל על הכתב — ובצדק — כי במיבצע זה לחם צה"ל בחטיבות. אכן, קרב אוגדתי ממש ראינו אף בששת-הימים רק אצל שרון וניתן דומר כי צה"ל עיכל כהלכה את האוגדה רק ביום-הכיפורים — אבל אז כבר נדרש לנהל קרבות עדיאוגדתיים.

1:2 לצה"ל

ה מערך המצרי שבגירות אבר-עגילה היה בנוי סביב המיתחם החטיבתי העיקרי, שנמצא באוס-כתף. מיתחם קטן יותר נמצא בעורף, סמוך לכפר אבר-עגילה עצמו, ועוד אחד בדרומו, בקסיימה. בכללו, מנה הכוח המצרי חמישה גדודי חי"ר, גדוד ארטילריה אחד ושתי פלוגות תותחי ג"ט כבדים ומתנייעים מדגם ארציר. עליהם יש להוסיף גדוד טנקים שנמצא באל-עריש, ושני מש עתודה לכל גיזרת דיוויזיה 3, שעימה גימנו כל הכוחות הללו. יחסי-הכוחות נטו מאוד לטובת צה"ל: בח"ד — 1:2 (10 גדודים מול 5); בטנקים — 3 גדודים לעומת 1; ובארטילריה — 1:6.

רב אבר-עגילה השני, שנערך במיסגרת מיבצע קדש, לא היה הקרב היחיד של צה"ל אשר נסתיים באי-הצלחה. אולם, מעולם לא נוצר פער כה גדול בין עדיפותנו היחסית וסיכויי ההצלחה לבין התוצאה הכושלת בפועל. לכן, יש מקום לראות קרב זה ככישלוננו המיקצועי החמור ביותר של צה"ל.

כמה מן הרעות-החולות, שהפריעו ביום-הכיפורים, הורפיעו כבר באבר-עגילה 1956:

- האידיאולוגיה של האילתור, שעד גבול הפלאגאז ומעבר לו, תוך התעלמות מוחלטת מן התוכניות המוכנות — ואף מעצם הצורך לתכנן בצורה מחושבת את המהלכים הבאים;
- אי-הבנת ההכרח החיוני שבהפעלת הכוחות במיסגרות עוצבתיות מתאימות;
- הריסת סידרי הפיקוד והשליטה התקינים, כאשר בעלי תפקידים בכירים מופיעים בשטח ומוסרים הוראות ישירות למפקדי-כוחות, תוך דילוג על כל דרגי-הביניים, תוך זריעת מבוכה ובלבול;
- מצבאות נחותה, המתבטאת באי-הבנת עיקרון "ריכוז הכוח" ובאיי-כולת לממשו באמצעות ניהול יעיל של כוחות רבי-חיליים, במיסגרת קרב מורכב, המחייב תיכנון מהיר וביצוע מתואם של כמה מאמצים טקטיים. כזכור, "גילה" צה"ל את השיריון בקדש, ומאז נחגג בתאריך פתיחתו של המיבצע "יום-השיריון". תגלית זו שינתה את האוריינטציה הבסיסית של לוחמת-היבשה בצה"ל, מן החייל הרגלי אל הטנק. לשינוי זה אחראית בעיקר חטיבת-השיריון 7, אשר בפיקודו של אורי בן-ארי חצינה ביצועים שהיו מעל ומעבר לכל מה שראה צה"ל קודם-לכן, הן בקרב-תנועה בשטח פתוח, הן בהסתערות על מערכים קרקעיים והבקעתם.

אולם, כפי שנראה בהמשך — וכמו שמוכיחים מיבצעי ששת-הימים ויום-הכיפורים — מלחימה נאה זו לא הפיק צה"ל את הלקחים הנכונים. לכן, הגם שנתחזק מאוד ביבשה, על-ידי עצם המעבר לרכב-קרב-משוריין (רק"מ),

אוגדה שלמה נעלמה מזיכרוננו של משה דיין - ולא במיקרה

הרי ניטעו בו מושגים, תפיסות וטכניקות שוגים בכל הנוגע ללוחמת הרק"מ (או "השיריון"). כישלי חשיבה ויישום אלה הולוכו, בקו ישר, ממיבצעי חטיבה 7 בקדש, דרך ששת-הימים או שוכי-היבשה של מלחמת יום-הכיפורים.

אוגדת-הרפאים

ב אחת המיזמות נשלח אדמירל תורכי לכבוש את מאלטה. חיפש האדמירל בים, ואת מאלטה לא מצא. שב לסולטאן ודיווח: "מאלטה — יוק!" כלומר, "אין מאלטה!" כל היתרסומים, הרישמיים והבלתי-רישמיים, על מעבר רכת סיני 1956, מספרים כי הכוחות אשר הוקצו לאבר-עגילה, למיסגרת על-חטיבות שנקראה "אוג-

המיתחם לא נכבש - אחרי כישלון התקפות צה"ל נסוגו המצרים מרצון

דיין, שאישר אותה — כיצר באמת יש "לאכול" את בעיית אבר-עגילה. הפיתרון העקרוני הי נכון נוצר, באורח בלתי-מתוכנן, תוך כדי הכי צוע, אבל לא הובחן בו כהלכה, והוא גם לא נוצל.

הפרת הפקודה

ה מהומה החלה כבר עם הירייה הראשונה. חטיבה 4 פתחה, כמתוכנן, בכיבוש קסיימה. קשיים מדומים בהם נתקלה, סיפקו לאלוף פיקוד-הדרום, אסף שימחוני ז"ל, את היתרון לו ציפה: בניגוד לתוכנית ולהוראתו המפורשת — אך משוללת-ההיגיון — של דיין, הכניס מיידי למילחמה את חטיבה 24.7 שעות קודם למתוכנן. צעד זה היה כה חיוני ומוכר-מאליו, הן